

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ІВАНЦОВ ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ

УДК [342.98:35.075.3:35.072.22:351.9](477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ
ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ЗАХОДІВ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

кандидат юридичних наук

Шкарупа Костянтин Вікторович,

Інститут кримінально-виконавчої служби,

старший науковий співробітник науково-дослідного центру

з питань діяльності органів та установ Державної пенітенціарної служби України

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,

т.в.о. завідувача докторантури та аспірантури

доктор юридичних наук, доцент

Юнін Олександр Сергійович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

директор навчально-наукового інституту заочного навчання

та підвищення кваліфікації

Захист відбудеться «20» липня 2018 р. о 12⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «18» червня 2018 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Однією з причин недостатньо ефективного реагування з боку держави на загрозу корупції, рівень якої протягом останніх років неухильно зростає, є відсутність в Україні єдиної загальнодержавної антикорупційної політики, цілеспрямованої координації зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, науково-дослідних установ та громадськості, спрямованих на забезпечення підтримки громадянським суспільством антикорупційних заходів, що здійснюються державою. З огляду на це, одним зі стратегічних загальнонаціональних пріоритетів нашої держави має стати вироблення дієвого механізму, орієнтованого на формування в суспільстві нетерпимого, негативного ставлення до корупції як суспільно небезпечного явища, формування в громадськості активної позиції щодо запобігання корупції, підвищення рівня довіри громадян до органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Отже, сьогодні важливого значення набуває пошук ефективного механізму активізації участі громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики в Україні, створення передумов для налагодження конструктивного діалогу між органами державної влади як основними суб'єктами запобігання корупції та громадськістю.

Проблема запобігання корупції не є новою, вона постійно перебувала в полі зору науковців, а тому чимало аспектів цього явища є ґрунтовно вивченими. Водночас запровадження численних реформ у сфері запобігання корупції в нашій державі, зокрема прийняття 2014 року Закону України «Про запобігання корупції» та намагання привести національне законодавство у сфері запобігання корупції у відповідність до європейських стандартів, зумовили актуалізацію досліджень, присвячених проблемам участі громадськості в протидії цьому негативному явищу. Вивченням питань щодо запобігання корупції науковці займалися переважно в межах наукових спеціальностей 12.00.01, 12.00.07, 12.00.08 та 25.00.02. Так, Є. В. Невмержицький розглядав корупцію як соціально-політичний феномен; А. Л. Тіньков розкрив особливості запобігання та протидії політичній корупції в системі державного управління України; О. Ю. Бусол присвятив свої праці протидії корупційній злочинності в Україні в контексті сучасної антикорупційної стратегії; С. А. Задорожній охарактеризував механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади; Є. В. Глушко висвітлив адміністративно-правове забезпечення участі громадськості в протидії корупції.

Проблемні питання правового регулювання запобігання корупції Україні, зокрема у сфері залучення громадськості до цих процесів, були предметом наукових досліджень В. Б. Авер'янова, Р. В. Аверчука, С. М. Алфьорова, М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, О. І. Безпалової, В. М. Бесчастного, Ю. П. Битяка, О. А. Біди, А. Б. Благої, О. С. Бурлаки, В. В. Галунька, О. М. Ганкевича, Ю. В. Гаруста, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, С. Ф. Денисюка, О. Ю. Дрозда, О. В. Джафарової, С. М. Злупка, Н. А. Зобенько, О. М. Ключова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, М. В. Корнієнка, С. П. Котелейчука, О. М. Кудрявцевої, К. Б. Левченко, М. В. Лошицького, А. А. Манжули, О. І. Миколенка,

О. В. Негодченка, Н. М. Оніщенко, А. М. Подоляки, Т. О. Проценка, Є. Ю. Соболя, О. О. Сосновика, А. А. Стародубцева, Г. В. Толкачової, Р. В. Шаповала, В. К. Шкарупи, К. В. Шкарупи, О. С. Юніна та інших науковців. Праці зазначених учених є підґрунтям наукових підходів до аналізу проблем адміністративно-правового регулювання запобігання корупції, особливостей участі суб'єктів запобігання корупції у формуванні антикорупційного законодавства та реалізації його положень. Однак питання правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, вироблення дієвого адміністративно-правового механізму формування в громадськості активної позиції із запобігання корупції висвітлені фрагментарно, у межах більш широкої правової проблематики.

Таким чином, необхідність удосконалення та системного розвитку правового регулювання запобігання корупції, у тому числі шляхом залучення громадськості до цих процесів, з урахуванням європейських антикорупційних стандартів, з одного боку, та відсутність комплексних наукових досліджень цієї проблематики – з іншого, зумовлюють актуальність і підтверджують нагальність комплексного дослідження сутності й особливостей адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України та узагальнення практики його реалізації визначити сутність та особливості адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, виробити пропозиції щодо шляхів удосконалення адміністративного законодавства в цій сфері.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі *завдання*:

- розкрити генезу правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції;
- охарактеризувати сучасний стан дослідження проблеми участі громадськості в запобігання корупції;
- визначити поняття та розкрити значення залучення громадськості до заходів із запобігання корупції;
- окреслити правові засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції та з'ясувати місце серед них норм адміністративного права;
- виокремити та проаналізувати принципи залучення громадськості до заходів із запобігання корупції;
- охарактеризувати форми та методи залучення громадськості до заходів із запобігання корупції;
- запропонувати перспективні напрями вдосконалення взаємодії громадськості й органів державної влади в запобіганні корупції;
- надати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення громадського контролю у сфері запобігання корупції.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають з питань адміністративно-правового забезпечення запобігання корупції в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правове регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та завдань, у роботі використано сукупність як загальнонаукових, так і спеціальних методів і способів наукового пізнання, застосування яких дало змогу всебічно проаналізувати об'єкт і предмет дослідження. За допомогою *логіко-семантичного* методу та методу *сходження від абстрактного до конкретного* поглиблено понятійний апарат, сформульовано пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення громадського контролю у сфері запобігання корупції (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3, 3.2). *Системно-структурний* метод надав можливість розкрити генезу правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції (підрозділ 1.1), окреслити правові засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції та з'ясувати місце серед них норм адміністративного права (підрозділ 2.1). З метою надання характеристики сучасному стану дослідження проблеми участі громадськості в запобігання корупції, вироблення перспективних напрямів удосконалення взаємодії громадськості та органів державної влади в запобіганні корупції використано метод *документального аналізу*, а також *порівняльно-правовий* та *індуктивний* методи (підрозділи 1.2, 3.1). Методи *групування*, *класифікації* і *системно-функціональний* метод використано з метою виокремлення та аналізу принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, характеристики форм і методів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції (підрозділи 2.2, 2.3).

Нормативною основою дослідження є Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, а також проекти нормативних актів, що визначають правові засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, політико-правова публіцистика, довідкові видання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням особливостей адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, зокрема:

уперше:

– розкрито особливості принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, що дало змогу сформулювати висновок про доцільність їх поділу на дві групи: загальноправові (верховенства права; законності; пріоритету дотримання прав і свобод людини та громадянина; рівності громадян; гласності; доцільності; ефективності) та спеціальні (соціальної прозорості; довіри, прозорості

та відкритості; громадянства; взаємної відповідальності громадян та органів державної влади; узгодженості із загальними засадами державної антикорупційної політики; застосування синергетичного підходу);

– сформульовано основні ознаки громадського контролю у сфері запобігання корупції: 1) має на меті забезпечити якісне та належне виконання своїх функцій суб'єктами, що уповноважені здійснювати антикорупційну діяльність; 2) громадський контроль у сфері запобігання корупції має важливе соціальне значення, оскільки: а) від його ефективності залежить рівень корупції в державі; б) проведення громадського контролю робить діяльність органів державної влади більш прозорою; в) дає змогу підвищити рівень довіри населення до органів державної влади та держави загалом; г) сприяє налагодженню партнерських відносин «держава – суспільство»; 3) громадський контроль охоплює більшу кількість аспектів діяльності підконтрольного суб'єкта та забезпечує більш ефективну та всебічну перевірку його діяльності;

– запропоновано задля оптимізації підзаконного рівня правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції розробити та прийняти Положення «Про порядок залучення громадськості до заходів із запобігання корупції», у якому визначити, яких саме представників громадськості можна залучати до відповідних заходів, конкретизувати алгоритм відбору представників громадськості, порядок їх залучення, детально розкрити зміст прав та обов'язків громадськості в зазначеній сфері, встановити взаємну відповідальність громадян та органів державної влади за неналежне виконання своїх завдань і функцій тощо;

удосконалено:

– характеристику форм залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, зокрема доведено, що вони, з одного боку, визначають видимий (зовнішній) бік процесу участі громадськості в запобіганні корупції, а з іншого – формують уявлення про те, яким чином організований та функціонує механізм взаємозв'язків, взаємодії публічної влади і громадськості з питань запобігання зазначеному негативному явищу; форми залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, орієнтовані на виявлення фактів учинення корупційних дій, а також умов і факторів, що їм сприяють; виявлення за допомогою громадськості недоліків і прогалин у нормативно-правовому підґрунті механізму запобігання корупції, а також у правозастосовній практиці в цій сфері, пошук можливих шляхів розв'язання цих проблем; забезпечення належного рівня відкритості й прозорості діяльності органів публічної влади;

– пропозиції щодо вдосконалення якості й ефективності взаємодії органів влади та громадськості з питань запобігання корупції, зокрема в контексті забезпечення рівних можливостей для бізнесу та інших представників громадських кіл у просуванні й захисті своїх інтересів в органах публічної влади, зміцнення правового статусу та гарантій участі громадських рад в управлінській діяльності (адже рівень дієвості цього органу як інституту налагодження й підтримки конструктивного діалогу між носієм публічної влади та громадськістю є досить низьким через суттєву залежність цих рад від тих органів держави, за яких вони створюються та функціонують, а також з огляду на відсутність у них реальних

важелів впливу на органи влади з метою забезпечення врахування позиції, думки громадських рад у роботі суб'єктів публічного управління);

дістали подальшого розвитку:

– дослідження етапів генези правового регулювання залучення громадськості до заходів щодо запобігання корупції в Україні;

– характеристика стану вивчення проблеми участі громадськості в запобіганні корупції;

– узагальнення основних завдань залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, а саме: забезпечення доступу громадськості до всієї необхідної інформації; стимулювання громадян до участі у відповідних заходах; підвищення рівня довіри населення до органів, що уповноважені реалізовувати заходи із запобігання корупції; створення партнерських відносин громади з органами державної влади; забезпечення прозорості діяльності державних органів та їх посадових осіб.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальшого розроблення проблем адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції (акти впровадження Науково-дослідного інституту публічного права та Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»);

– *правотворчості* – під час внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, які регулюють питання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції в Україні (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України);

– *правозастосовній діяльності* – у межах оптимізації практичної діяльності органів державної влади щодо залучення громадськості до заходів із запобігання корупції в Україні;

– *навчальному процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу», «Правозастосування», «Організаційно-правові основи запобігання та протидії корупції». Їх ураховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми, її окремих аспектів, узагальнення та висновки було оприлюднено на таких науково-практичних конференціях: «Сучасні погляди на актуальні питання правових наук» (м. Запоріжжя, 27–28 листопада 2015 р.), «Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права» (м. Київ, 10–11 червня 2016 р.), «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Дніпро, 3–4 лютого 2017 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і трьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 211 сторінок. Список використаних джерел складається з 270 найменувань та розміщений на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, розкрито зміст і стан наукового опрацювання проблеми, її значущість, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет і методологію дослідження, окреслено наукову новизну, практичне й теоретичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію результатів виконаної роботи, структуру та обсяг дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції» присвячено характеристиці генези правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, визначенню сучасного стану дослідження проблеми участі громадськості в запобіганні корупції, з'ясуванню значення цієї діяльності.

У *підрозділі 1.1 «Генеза правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції»* обґрунтовано, що визначенню шляхів удосконалення правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції має передувати вивчення історичного досвіду в цій сфері. Виокремлено чотири ключові етапи формування антикорупційної політики в Україні: 1) період Київської Русі та Речі Посполитої, за якого корупцію усвідомлювали як негативне явище, однак законодавче регулювання протидії їй мало формальний та епізодичний характер; 2) період існування Російської імперії, упродовж якого з'явилися перші нормативно-правові акти, норми яких були спрямовані на протидію хабарництву, а участь громадські зводилась до банального доносу на корупціонера; 3) період існування СРСР, у межах якого діяльність щодо запобігання корупції мала досить формальний характер (фактично єдиним покаранням за хабарництво була смертна кара), а участь громадськості в запобіганні корупції була мінімальною; 4) період існування незалежної держави України, який можна поділити на чотири підетапи: а) 1991–1994 рр. (прийнято низку нормативно-правових актів, у яких на законодавчому рівні визнано необхідність запобігання корупції, однак не розроблено реального механізму запобігання цьому протиправному явищу); б) 1995–2006 рр. (прийнято перші закони та підзаконні нормативно-правові акти, спрямовані на запобігання та протидію корупції, які містили реальні норми); в) 2006–2013 рр. (ратифіковано Конвенцію ООН проти корупції 31 жовтня 2003 р., яка слугувала підґрунтям залучення громадськості до заходів щодо запобігання корупції, визнання на світовому рівні того, що запорукою ефективності запобігання корупції є активна участь громадськості в цьому процесі); г) 2014 р. – дотепер (цей період розпочався із прийняття нового Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., низки інших нормативно-правових актів та означений активним залученням громадськості до заходів щодо запобігання корупції).

Розглянуто основні тенденції формування антикорупційної політики в нашій державі на різних історичних етапах, що дало змогу з'ясувати передумови виникнення потреби в залученні громадськості до участі в зазначених заходах. Запропоновано шляхи підвищення активності інституцій громадянського суспільства в провадженні антикорупційної політики, зокрема з урахуванням європейських стандартів у цій сфері.

У підрозділі 1.2 «*Стан дослідження проблеми участі громадськості в запобіганні корупції*» сформульовано висновок про те, що протягом останніх років проблемам протидії корупції присвячено праці низки науковців (А. В. Білецького, О. Г. Бондарчука, О. Ю. Бусола, І. В. Валюшка, Є. В. Глушка, С. А. Задорожного, В. Ю. Захарченка, О. О. Корнієнка, Є. В. Невмержицького, В. Ф. Нестеровича, А. О. Поліщука, А. Л. Тінькова, С. О. Шатрави, Б. М. Якимюка, І. І. Яцків) на рівні як докторських, так і кандидатських дисертаційних досліджень. Проте в цих наукових доробках проблематику участі громадськості в запобіганні корупції в Україні розглянуто лише фрагментарно. Кожен із вищезазначених науковців визначав передумови ефективної участі громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики в Україні, підтверджував необхідність активізації участі громадськості в подібних заходах, однак жоден із них не запропонував практичних рекомендацій щодо вдосконалення відповідних норм законодавства, зокрема адміністративного. Автори більшості наукових праць наголошували на нагальності участі громадян у запобіганні корупції, однак їхні пропозиції щодо вдосконалення відповідного правового поля мали суто теоретичний характер. Крім цього, недостатньо уваги було приділено виробленню ефективного механізму залучення громадян до заходів щодо запобігання корупції. З огляду на це, констатовано актуальність питання вдосконалення законодавства щодо залучення громадськості до цих заходів, що нині потребує уваги з боку як законодавця, так і вчених.

У підрозділі 1.3 «*Поняття та значення залучення громадськості до заходів із запобігання корупції*» запропоновано запобігання корупції визначити як сукупність дій, які, відповідно до норм чинного законодавства України, можуть та повинні вчинити уповноважені суб'єкти державної влади з метою виявлення, припинення та попередження корупційних правопорушень. Встановлено, що основними заходами щодо запобігання корупції в Україні є: обмеження щодо використання службового становища; обмеження стосовно сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження щодо одержання дарунків (пожертв); обмеження стосовно роботи близьких осіб; проведення антикорупційних експертиз нормативно-правових актів; проведення перевірки осіб, які претендують на посаду в органі державної влади; фінансовий контроль діяльності уповноважених осіб (наприклад, щорічне заповнення електронних декларацій); прийняття кодексів поведінки різних категорій посадових осіб (етика поведінки прокурорів); законодавче врегулювання виникнення та припинення конфлікту інтересів; встановлення вимог щодо прозорості інформації.

Акцентовано на тому, що одним із суб'єктів запобігання корупції є громадськість, яку залучають уповноважені на те органи державної влади –

безпосередні суб'єкти запобігання корупції. Встановлено, що залучення громадськості до заходів із запобігання корупції є своєрідною формою «схиляння» громадськості (окремих громадян чи їх об'єднань) уповноваженим органом державної влади на засадах, визначених чинним законодавством України, до активної сумісної діяльності, спрямованої на протидію корупції в державі. Аргументовано положення про те, що ключовою метою залучення громадськості до заходів із запобігання корупції є забезпечення ефективного, якісного та прозорого виконання уповноваженими органами державної влади своїх завдань і функцій під час реалізації заходів щодо запобігання корупції, що зрештою має сприяти загальному зниженню рівня корупції в Україні. Висвітлено основні завдання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм залучення громадськості до заходів із запобігання корупції» присвячено аналізу правових засад залучення громадськості до заходів із запобігання корупції та з'ясуванню місця серед них норм адміністративного права, окресленню принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, характеристиці форм і методів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції.

У підрозділі 2.1 *«Правові засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції та місце серед них норм адміністративного права»* доведено, що правовим регулюванням залученням громадськості до заходів із запобігання корупції слід вважати сукупність норм права, які уможливають вплив на правовідносини, що виникають у процесі залучення громадськості до вказаних заходів з метою їх належного впорядкування та надання їм законної форми.

З метою ґрунтовного аналізу правових засад залучення громадськості до заходів із запобігання корупції та об'єктивного визначення місця серед них норм адміністративного права розглянуто зміст окремих нормативно-правових актів у досліджуваній сфері з урахуванням їхньої юридичної сили (Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів, які були ратифіковані Верховною Радою України і є частиною вітчизняного законодавства, законів України та підзаконних нормативно-правових актів).

Наголошено на тому, що, попри відсутність у Конституції України норм, які прямо визначають засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, вагоме значення має наявність в Основному Законі ключових засад участі громадськості в державному управлінні.

Доведено, що важливу роль у правовому регулюванні запобігання корупції в Україні відіграють міжнародні нормативно-правові акти, особливо в контексті адаптації вітчизняного законодавства до європейських стандартів. Ратифікувавши вказані нормативно-правові акти, Україна, як і низка інших європейських держав, визнала, що участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції є важливим чинником, який здатен якісно поліпшити стан речей у зазначеній сфері. Крім цього, ратифікація Конвенції ООН проти корупції, безперечно, позитивно позначилася на антикорупційній політиці держави, у тому числі на відповідному законодавстві.

Встановлено, що в законах України участь громадськості визнано важливою складовою реалізації заходів із запобігання корупції, зокрема невід'ємним суб'єктом

цієї діяльності. Норми відповідних законів спрямовані на підвищення рівня довіри населення до антикорупційних органів і держави загалом, а також сприяють налагодженню своєрідного діалогу «суспільство – держава». Проте вони є недосконалыми в контексті залучення громадськості до заходів щодо протидії корупції, адже в них не визначено детальний порядок та процедуру залучення громадськості до вказаної діяльності.

Аналіз підзаконних нормативно-правових актів дав змогу дійти висновку, що на підзаконному рівні правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції можна констатувати суттєву прогалину. З огляду на це, наголошено на важливості прийняття Положення «Про порядок залучення громадськості до заходів із запобігання корупції».

Доведено, що норми адміністративного права відіграють ключову роль у правовому регулюванні правовідносин, що виникають у процесі залучення громадськості до заходів запобігання корупції, адже саме вони дають змогу впорядкувати та врегулювати відносини між органами державної влади й громадськістю, а також забезпечити ефективну взаємодію між ними.

У підрозділі 2.2 «Принципи залучення громадськості до заходів із запобігання корупції» визначено поняття принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, зокрема запропоновано тлумачити їх як основоположні засади (ідеї), які прямо чи опосередковано визначені в нормах чинного законодавства України та дотримання яких є обов'язковим для всіх учасників відповідних правовідносин. Встановлено, що перелік принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції безпосередньо не визначено в жодному нормативно-правовому акті. У результаті аналізу норм чинного законодавства України обґрунтовано доцільність поділу принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції на дві групи: загальноправові та спеціальні. Розкрито зміст вказаних принципів.

Висвітлено сутність принципу верховенства права, який полягає в тому, що під час залучення громадян до заходів із запобігання корупції мають бути враховані не лише правові регулятори (наприклад, норми права), а й інші соціальні регулятори (наприклад, норми моралі, традиції, соціальні звичаї тощо). Верховенство права визнано принципом, відповідно до якого формуються всі інші засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції.

Підкреслено, що зміст принципу законності в контексті залучення громадськості до заходів із запобігання корупції полягає в тому, що громадськість може бути залучена до цих заходів лише на основі та у відповідності до чинного законодавства України, тобто лише на законних підставах.

У контексті розгляду ролі принципу пріоритету дотримання прав і свобод людини та громадянина в залученні громадян до заходів із запобігання корупції з'ясовано, що уповноважені органи державної влади передусім мають створити такі умови, за яких права й інтереси людини в жодному разі не можуть бути порушені іншими учасниками відповідних правовідносин, а також особами, що вчинили корупційне правопорушення.

Аргументовано положення, згідно з яким соціальна спрямованість залучення громадськості до заходів із запобігання корупції має декілька аспектів: по-перше, залучення громадськості покликане забезпечити зниження рівня корупції в країні, що має важливе соціальне, економічне та політичне значення; по-друге, залучення громадян є затребуваним з точки зору підвищення рівня довіри громадян до антикорупційних органів.

Відкритість і прозорість у залученні громадськості до заходів щодо запобігання корупції полягає в тому, що залучення до цих заходів має відбуватись виключно на основі чітко визначених процедур на в установленому порядку. Крім того, органи державної влади не можуть приховувати будь-яку інформації від осіб, що беруть участь у реалізації заходів із запобігання корупції.

Доведено, що вказані групи принципів є взаємозалежними та взаємозумовленими, оскільки загальноправові принципи змістовно відображають основні засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, а спеціальні – деталізують усі аспекти й особливості такої діяльності.

У підрозділі 2.3 «*Форми та методи залучення громадськості до заходів із запобігання корупції*» акцентовано на тому, що дієвість участі громадськості в процесі запобігання корупції, вагомість її внеску безпосередньо зумовлені тими формами та методами, завдяки яким громадськість залучають до заходів щодо запобігання корупції. Саме форми й методи значною мірою характеризують те, яким чином відбуваються ініціювання та розвиток діалогу, взаємодія між громадськістю та публічною владою з питань запобігання корупції, у якому вигляді та в який спосіб громадськість включається в цей процес і яким чином впливає на нього, зокрема на його ефективність і результативність.

Основними формами залучення громадськості до заходів запобігання корупції визнано такі: 1) наділення громадян правом звертатися до органів влади із заявами, пропозиціями, рекомендаціями, скаргами з питань запобігання корупції; 2) участь представників громадськості в роботі органів публічної влади; 3) проведення консультацій із широкими колами громадськості з питань запобігання корупції; 4) організація та реалізація спільно з громадськими організаціями проектів, спрямованих на запобігання корупції; 5) здійснення інформаційно-роз'яснювальної та навчально-виховної роботи з населенням; 6) проведення громадської антикорупційної експертизи; 7) громадський моніторинг; 8) встановлення юридичної відповідальності. Надано ґрунтовну характеристику кожній із наведених форм, що дало змогу виявити як позитивні риси, так і проблемні моменти, пов'язані з їх застосуванням, а також запропонувати шляхи їх вирішення.

Зауважено, що ключовими методами залучення громадськості до заходів із запобігання корупції є дозвіл і заборона: за характером вони є адміністративними методами, оскільки їх зміст полягає в чітких вказівках стосовно того, що можна, а що ні, і в який спосіб здійснювати дозволене. Наведено низку більш конкретних методів організаційного, фінансово-економічного, соціально-психологічного та іншого характеру (наприклад, планування, прогнозування, оцінювання, погодження рішень і дій, формування інформаційних ресурсів та наповнення їх відповідним предметним контентом, здійснення навчання, обмін інформацією, виготовлення

методичних рекомендацій і посібників), які обирають залежно від форми залучення громадськості до заходів із запобігання корупції.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення залучення громадськості до заходів із запобігання корупції» присвячений окресленню та характеристиці напрямів удосконалення взаємодії громадськості й органів державної влади в запобіганні корупції, характеристиці напрямів удосконалення громадського контролю у сфері запобігання корупції.

У підрозділі 3.1 *«Напрями вдосконалення взаємодії громадськості та органів державної влади в запобіганні корупції»* аргументовано необхідність пошуку шляхів удосконалення взаємодії громадськості й органів державної влади в запобіганні корупції. Зазначену взаємодію визначено як спільно здійснювану і спрямовану на досягнення спільної мети, погоджену за певними критеріями, діяльність громадськості й компетентних органів держави у сфері запобігання корупції.

Перспективним напрямом удосконалення вказаної взаємодії є забезпечення рівноправності громадськості й суб'єктів публічного управління в питанні формування та здійснення національної політики щодо запобігання корупції. Суть цієї проблеми полягає в тому, що громадськість робить рівний, а то й більший (як свідчать дані соціологічних досліджень) внесок у спільну справу протидії корупції, однак реальні практичні результати вказаної діяльності більшою мірою залежать від рішень сторони, яка представляє державу, адже саме вона приймає остаточні рішення щодо відповідних ключових питань зазначеної взаємодії. Причому чіткого, реально діючого механізму врахування органами влади позиції громадськості щодо певних аспектів запобігання корупції немає.

Запропоновано зміцнити гарантії більш-менш рівного становища представників громадськості та носіїв публічної влади як суб'єктів взаємодії між собою з питань запобігання корупції, зокрема: визначити умови та порядок врахування пропозицій, рекомендацій, зауважень та (або) висновків громадськості органами й посадовими особами під час проведення нормотворчої, правозастосовної, організаційно-управлінської та іншої діяльності в галузі запобігання корупції. Важливим моментом є встановлення відповідальності за порушення чиновниками та іншими посадовими особами механізму врахування громадської думки. Удосконалення досліджуваної взаємодії має на меті перетворити громадську думку із формального аспекту запобігання корупції на реальний інструмент, засіб впливу на національну політику в цій сфері.

Перспективним напрямом удосконалення взаємодії органів влади із громадськістю з питань запобігання корупції також визнано застосування диференційованого підходу до її здійснення. Тобто держава в особі її компетентних органів і посадових осіб покликає розробити стратегії взаємодії з різними прошарками (верствами, соціальними групами) та інститутами громадянського суспільства. Такий підхід забезпечить добір найбільш оптимальних форм, методів і заходів взаємодії, що сприятиме досягненню нею необхідного рівня ефективності й дієвості. Особливо важливим є застосування принципу диференціації під час налагодження та реалізації взаємодії з населенням через заходи освітньо-виховного характеру.

Наголошено на значущості розв'язання проблеми лобізму, який ґрунтується переважно на корупційних схемах і зв'язках. Визначення ж нормативно-правових засад механізму лобіювання сприятиме виведенню цього інструменту просування й захисту інтересів з тіні, що дасть змогу здійснювати за ним відповідний контроль, забезпечити рівні можливості для бізнесу й інших представників громадських кіл у просуванні та захисті власних інтересів в органах публічної влади. Водночас слід ураховувати, що лобізм здебільшого має підприємницьку природу.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення громадського контролю у сфері запобігання корупції» доведено, що громадським контролем у сфері запобігання корупції слід вважати цілеспрямовану діяльність окремих осіб та (або) громадських організацій, що мають на меті перевірку стану дотримання відповідними суб'єктами стану дотримання норм чинного законодавства України у сфері запобігання корупції.

Визначено три основні напрями вдосконалення громадського контролю у сфері запобігання корупції: 1) внесення змін до положень чинного законодавства України, що регулює суспільні відносини, пов'язані зі здійсненням громадського контролю, зокрема у сфері запобігання корупції; 2) удосконалення організаційних аспектів діяльності суб'єктів громадського контролю в досліджуваній сфері; 3) матеріально-технічний напрям.

Встановлено, що в контексті оптимізації адміністративного законодавства, положення якого регулюють суспільні відносини, пов'язані зі здійсненням громадського контролю, зокрема у сфері запобігання корупції, особливої уваги потребують: визначення чіткого переліку форм і методів діяльності громадських організацій під час здійснення громадського контролю; встановлення більш диференційованого підходу до строків розгляду заяв громадян, передусім у сфері запобігання корупції; прийняття Закону України «Про громадський контроль»; упорядкування процедури надання доступу до інформації та приведення її у відповідність до положень законів України «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію».

Підкреслено, що питання правового регулювання здійснення громадського контролю у сфері запобігання корупції врегульовано досить фрагментарно. Наголошено, що специфіка сфери запобігання корупції вимагає особливого підходу до організаційних засад здійснення громадського контролю в цій царині. Таким чином, реалії сьогодення вимагають прийняття окремого підзаконного нормативно-правового акта, який би визначив усі процедурні аспекти здійснення цього контролю, а також окреслив перелік взаємних прав та обов'язків суб'єктів контролю та підконтрольних об'єктів.

З метою покращення матеріально-технічного забезпечення суб'єктів громадського контролю у сфері запобігання корупції необхідно: 1) збільшити фінансування громадських рад, які утворюються при органах державної влади, уповноважених здійснювати антикорупційну діяльність (зазначене дасть змогу знизити корупційні ризики в діяльності рад і зробити їхню діяльність більш гнучкою); 2) державі необхідно створити систему стимулювання діяльності окремих громадських організацій, що сприятиме підвищенню рівня довіри громадськості до держави (адже зазначене буде розцінюватись як зацікавленість держави в здійсненні

громадського контролю), активізації діяльності суб'єктів такого контролю; 3) розробити більш ефективну систему доступу громадськості до інформації про діяльність органів державної влади у сфері запобігання корупції та діяльність інших органів державної влади загалом.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – визначення сутності й особливостей адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, вироблення пропозицій щодо шляхів удосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Основні з них такі:

1. З'ясовано історичні передумови виникнення потреби у виробленні та закріпленні на законодавчому рівні дієвого механізму залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. Доведено, що генеза правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції складається із чотирьох етапів. Аргументовано, що за часів існування Київської Русі (перший етап) корупція як явище була невід'ємною складовою державного управління та мала практично легальний характер. Упродовж цього періоду їй не протидіяли, а громадськість у зазначених заходах участі практично не брала. Встановлено, що за часів існування Російської імперії (другий етап) питання запобігання корупції виходить на загальнодержавний рівень. Саме в цей історичний період приймають перші нормативно-правові акти, які були спрямовані на запобігання корупції в органах державної влади, зокрема в поліції та судах. Крім цього, уперше на законодавчому рівні було закріплено юридичну відповідальність за вчинення корупційних дій. З'ясовано, що впродовж існування СРСР (третій етап) запобігання корупції мало переважно формальний характер, адже значний відсоток осіб, яких було розстріляно за корупцію або відправлено до концтаборів, ставали жертвами на «ринку конкурентів», тобто тими, хто заважав владі призначати своїх осіб на відповідні посади. Процес залучення громадськості до заходів із запобігання корупції мав теж здебільшого формальний характер, цьому протиправному явищу протидіяли переважно органи державного апарату. Визначено, що найбільш активний розвиток правових засад залучення громадськості до заходів із запобігання корупції починається із середини четвертого етапу, що пов'язано з ратифікацією Конвенції ООН проти корупції. Встановлено, що остаточне становлення правових механізмів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції пов'язано безпосередньо із прийняттям нового Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. та низки інших нормативно-правових актів, нормами яких створено належні умови для активізації залучення громадськості до заходів запобігання корупції.

2. Зазначено, що вже протягом тривалого часу питання запобігання корупції в Україні залишається одним із найактуальніших у юридичних колах. Однак соціально-економічні та політичні зміни, що відбулись у нашій країні впродовж останніх чотирьох років, змусили вчених і законодавця по-новому поглянути на питання запобігання корупції та залучення громадян до відповідних заходів. Встановлено, що сьогодні питання адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції становить цілісну наукову проблематику, стосовно остаточного вирішення якої відсутня усталена позиція науковців. Попри те, що на сьогодні науковцями визначено передумови ефективної участі громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики в Україні та неодноразово наголошено на необхідності активізації участі громадськості в подібних заходах, відсутні практичні рекомендації щодо вдосконалення норм законодавства (зокрема адміністративного), недостатньо уваги приділено виробленню ефективного механізму залучення громадян до вказаних заходів. Таким чином, на сьогодні, питання вдосконалення законодавства щодо залучення громадськості до цих заходів є актуальним та потребує подальшої уваги з боку як законодавця, так і вчених.

3. Встановлено, що основними завданнями залучення громадськості до заходів із запобігання корупції є: забезпечення доступу громадськості до всієї необхідної інформації; стимулювання громадян до участі у відповідних заходах; підвищення рівня довіри населення до органів, що уповноважені реалізовувати заходи із запобігання корупції; створення партнерських відносин громади з органами державної влади; забезпечення прозорості діяльності державних органів та їх посадових осіб. Констатовано, що залучення громадськості до заходів із запобігання корупції має важливе значення як безпосередньо для громадськості, так і для держави, оскільки це: по-перше, дає змогу підвищити рівень довіри громадян до органів державної влади та на практиці реалізувати один із основних принципів діяльності держави – гласність і прозорість; по-друге, надає можливість оперативно виявити факти вчинення відповідних протиправних дій і реалізувати відповідні заходи щодо їх припинення та попередження виникнення в майбутньому. Водночас наголошено, що поряд із позитивними моментами залучення громадськості до заходів щодо запобігання корупції є і негативні аспекти, які полягають у такому: 1) громадяни зазвичай виявляють пасивну позицію під час участі у відповідних заходах, не вірячи в те, що їх участь сприятиме бажаному результату; 2) органи державної влади самі неохоче залучають громадян до відповідних заходів; 3) у громадських об'єднань, які беруть активну участь у цих заходах, немає належної правової та матеріальної підтримки ані з боку суспільства, ані з боку держави; 4) брак належної правової регламентації участі громадян у заходах щодо запобігання корупції.

4. Аргументовано, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції є неможливим без дослідження правових засад, які є правовою основою, джерелом різних видів діяльності. Встановлено, що правові засади складаються з двох основних елементів:

норм права, за допомогою яких здійснюється правове регулювання відповідних правовідносин, та принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. Проаналізовано специфіку правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, серед них яких особливе місце належить нормам адміністративного права. Це дало змогу дійти висновку про фрагментарність правового регулювання залучення громадськості до заходів запобігання корупції. Суттєвою прогалиною є те, що більшість проблемних питань у зазначеній сфері недостатньо врегульовані нормами чинного адміністративного законодавства, що, своєю чергою, зумовлює низку суперечностей, особливо з огляду на те, що законодавець сам визнає необхідною участь громадськості у відповідних заходах. Сформульовано пропозиції щодо оптимізації адміністративного законодавства, положення якого регулюють процес залучення громадськості до запобігання корупції.

5. Обґрунтовано доцільність поділу принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції на дві групи: загальноправові (верховенства права; законності; пріоритету дотримання прав і свобод людини та громадянина; рівності громадян; гласності; доцільності; ефективності) та спеціальні (соціальної прозорості; довіри, прозорості та відкритості; громадянства; взаємної відповідальності громадян та органів державної влади; узгодженості із загальними засадами державної антикорупційної політики; застосування синергетичного підходу). Розкрито зміст зазначених принципів. Сформульовано висновок про те, що вказані їх групи є взаємозалежними та взаємозумовленими, оскільки загальноправові принципи змістовно відображають основні засади залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, а спеціальні – деталізують усі аспекти й особливості цієї діяльності.

6. Форми залучення громадськості до заходів із запобігання корупції визначено як зовнішній вияв, вираження в об'єктивній дійсності практичних дій з боку держави (в особі її компетентних органів і посадових осіб), спрямованих на встановлення діалогу з громадськістю з питань запобігання корупції, залучення її до процесу розроблення та реалізації відповідних заходів у цьому напрямі національної політики. Методами залучення громадськості до заходів із запобігання корупції запропоновано вважати сукупність способів та прийомів, за допомогою яких суб'єкти публічного управління зацікавлюють і включають громадськість у процес розроблення, організації та реалізації цих заходів.

7. Наголошено на тому, що однією з ключових проблем взаємодії громадськості й органів державної влади в запобіганні корупції є те, що позиція громадськості досить часто, хоча і є більш об'єктивною, змістовною та доцільною, проте має формальний характер для органів держави та не враховується ними належним чином. Зазначена ситуація здатна нівелювати реальну практичну цінність означеної взаємодії, а отже, негативно позначається на рівні ефективності й результативності запобігання корупції в країні. Акцентовано увагу на необхідності забезпечення високого рівня прозорості та зрозумілості, системності й систематичності досліджуваної взаємодії, адже за відсутності послідовності та періодичності в реалізації відповідних заходів взаємодія не матиме очікуваної

ефективності та результативності. Важливими аспектами на цьому шляху є: а) визначення основних принципів, завдань, напрямів, заходів (форм і методів) взаємодії інститутів держави та громадянського суспільства шляхом укладання відповідних меморандумів про співпрацю; б) активне залучення засобів масової інформації до висвітлення питань взаємодії зазначених інститутів у сфері запобігання корупції; в) розвиток нових форм залучення громадськості до запобігання корупції, які передбачають активне використання інформаційно-комунікаційних технологій, Інтернет-ресурсів, зокрема забезпечення належного рівня стабільності й надійності відповідних сервісів.

8. Доведено, що громадський контроль у сфері запобігання корупції має декілька аспектів. Перший аспект полягає в тому, що такий контроль передбачає перевірку діяльності органів державної влади, які уповноважені здійснювати антикорупційну діяльність. Другий аспект визначає, що контрольна діяльність спрямована на попередження виникнення виявів корупції в інших органах державної влади. Визначено три основні напрями вдосконалення громадського контролю у сфері запобігання корупції: 1) внесення змін до положень чинного законодавства України, що регулює суспільні відносини, пов'язані зі здійснення громадського контролю, зокрема у сфері запобігання корупції; 2) удосконалення організаційних аспектів діяльності суб'єктів громадського контролю в досліджуваній сфері; 3) матеріально-технічний напрям. Окреслено заходи, що мають бути впроваджені в межах кожного із зазначених напрямів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Іванцов В. В. До проблеми визначення загальноправових принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3 (9). Т. 3. С. 116–119.
2. Іванцов В. В. До проблеми визначення спеціальних принципів залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2. Т. 3. С. 203–209.
3. Іванцов В. В. До проблеми удосконалення правового регулювання громадського контролю у сфері запобігання корупції. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 6–2. Т. 2. С. 80–84.
4. Іванцов В. В. Роль Конституції України та міжнародних нормативно-правових актів у правовому регулюванні залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Вип. 41. Т. 3. С. 227–230.
5. Иванцов В. В. Понятие и значение привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции. *Право и закон*. 2017. № 4. С. 55–60. (Кыргызская Республика).
6. Іванцов В. В. Законодавче та підзаконне правове регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 3. С. 178–184.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Іванцов В. В. Мета та завдання та значення залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. *Сучасні погляди на актуальні питання правових наук* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 27–28 листоп. 2015 р.). Запоріжжя : Істина, 2015. С. 92–93.

8. Іванцов В. В. До проблеми законодавчого регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. *Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10–11 черв. 2016 р.). Київ : Центр прав. наук. дослідж., 2016. С. 119–121.

9. Іванцов В. В. Роль міжнародних договорів у правовому регулюванні залучення громадян до заходів із запобігання корупції. *Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 3–4 лют. 2017 р.). Дніпро : Прав. світ, 2017. С. 50–53.

АНОТАЦІЯ

Іванцов В. В. Адміністративно-правове регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018.

Здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо визначення сутності й особливостей адміністративно-правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції, а також розроблення пропозицій стосовно шляхів удосконалення адміністративного законодавства в цій сфері. Розкрито генезу правового регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. Охарактеризовано сучасний стан дослідження проблеми участі громадськості в запобіганні корупції. Визначено поняття й правові засади зазначеної діяльності, зокрема місце серед них норм адміністративного права. Виокремлено та проаналізовано принципи залучення громадськості до заходів із запобігання корупції. Розкрито форми та методи провадження цієї діяльності. Запропоновано перспективні напрями вдосконалення взаємодії громадськості й органів державної влади у вказаній сфері. Надано пропозиції та рекомендації, спрямовані на оптимізацію громадського контролю у сфері запобігання корупції.

Ключові слова: корупція, запобігання, залучення, громадськість, адміністративно-правове регулювання, принципи, форми, методи, взаємодія, удосконалення, громадський контроль.

АННОТАЦИЯ

Иванцов В. В. Административно-правовое регулирование привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право; информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2018.

Осуществлено теоретическое обобщение и предложено новое решение научной задачи по определению сущности и особенностей административно-правового регулирования привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции, а также относительно выработки предложений о путях совершенствования административного законодательства в данной сфере.

Раскрыт генезис правового регулирования привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции. Освещено современное состояние исследования указанной проблемы, в связи с чем констатировано, что уже на протяжении многих лет вопрос предотвращения коррупции в Украине является одним из наиболее актуальных в юридических кругах. Отмечено, что социально-экономические и политические изменения, произошедшие в нашей стране за последние четыре года, заставили ученых и законодателя по-новому взглянуть на вопросы предотвращения коррупции и привлечения граждан к мероприятиям по предотвращению коррупции. Установлено, что сегодня вопрос административно-правового регулирования привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции представляет собой целостную научную проблематику, по поводу окончательного решения которой отсутствует устоявшаяся позиция ученых. Определено понятие привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции. Доказано, что основными задачами привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции являются: обеспечение доступа общественности ко всей необходимой информации; стимулирование граждан к участию в соответствующих мероприятиях; повышение уровня доверия населения к органам, которые уполномочены реализовывать меры по предупреждению коррупции; создание партнерских отношений общества с органами государственной власти; обеспечение прозрачной деятельности государственных органов и их должностных лиц.

Исследованы правовые основы привлечения общественности к мероприятиям по предотвращению коррупции, в частности, место среди них норм административного права. Аргументировано, что реализация административно-правового регулирования привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции невозможна без исследования правовых основ, являющихся правовым источником, на базе которого строятся различные виды деятельности. Установлено, что правовые основы состоят из двух главных элементов: норм права, с помощью которых осуществляется правовое регулирование соответствующих правоотношений, и

принципов привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции.

Выделены и проанализированы принципы привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции. Обоснована целесообразность разделения принципов привлечения общественности к данным мероприятиям на две группы: общеправовые (верховенства права; законности; приоритета соблюдения прав и свобод человека и гражданина; равенства граждан; гласности; целесообразности; эффективности) и специальные (социальной прозрачности; доверия, прозрачности и открытости; гражданства; взаимной ответственности граждан и органов государственной власти; согласованности с общими принципами государственной антикоррупционной политики; применения синергетического подхода). Раскрыты формы и методы привлечения общественности к мероприятиям по предупреждению коррупции.

Предложены перспективные направления совершенствования взаимодействия общественности и органов государственной власти в указанной сфере. Акцентируется внимание на необходимости обеспечения высокого уровня прозрачности и понятности, системности и систематичности исследуемого взаимодействия, ведь отсутствие последовательности и периодичности в реализации соответствующих мероприятий не даст ожидаемой эффективности и результативности. Отмечено, что важными аспектами в данном контексте являются: 1) определение основных принципов, задач, направлений, мероприятий (форм и методов) взаимодействия институтов государства и гражданского общества друг с другом путем заключения соответствующих меморандумов о сотрудничестве; 2) активное привлечение средств массовой информации к освещению вопросов взаимодействия указанных институтов в сфере предотвращения коррупции; 3) обеспечение надлежащего уровня стабильности и надежности соответствующих сервисов, использующих компьютерные технологии и возможности сети Интернет, что является чрезвычайно важным в условиях развития новых форм привлечения общественности к предотвращению коррупции, которые предусматривают активное использование информационно-коммуникационных технологий. Предоставлены предложения и рекомендации по совершенствованию общественного контроля в сфере предотвращения коррупции.

Ключевые слова: коррупция, предупреждение, привлечение, общественность, административно-правовое регулирование, принципы, формы, методы, взаимодействие, совершенствования, общественный контроль.

SUMMARY

Ivantsov V. Administrative and Legal Involvement of Public for the Measures to Prevent Corruption. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Research Institute of Public Law, Kiev, 2018.

The author of the dissertation has presented theoretical generalization and a new solution to the scientific problem – the definition of the essence and peculiarities of administrative and legal regulation of the involvement of public for the measures to prevent corruption, the elaboration of propositions concerning the ways to improve administrative legislation in this area. The genesis of legal regulation of public involvement for the measures to prevent corruption has been revealed. The current state of research of the problem of public participation in the prevention of corruption has been characterized. The author has determined the concept and has revealed the importance of involving public for the measures to prevent corruption. The legal principles of involving public for the measures to prevent corruption have been outlined; and the place among them of the norms of administrative law has been clarified. The principles of public involvement into anti-corruption measures have been distinguished and analyzed. The forms and methods of involving public for the measures to prevent corruption have been characterized. The author has suggested perspective directions for improvement of interaction between public and state authorities in preventing corruption. The author has provided propositions and recommendations aimed at improving public control in the field of preventing corruption.

Keywords: corruption, prevention, involvement, public, administrative and legal regulation, principles, forms, methods, interaction, improvement, public control.